

Iogos Chaldaeorum venit), qui stulti erunt, — id est apparebant, quia nesciunt divinare suum interitum.

38. SICITAS SUPER AQUAS EJUS ERIT. — Nota ex Xenophonte, lib. VII *Cyriopatie*, Herodoto, lib. I, Theodoro, Vatablo, Capella et Castro, hae arte Cyrum cepisse Babylonem: scilicet Euphratem qui Babylonem interluit, in multas latas et altas fossas ad hoc a milite ante factas derivavit, ea nocte qua Babylonii quasi securissimi festa et convivia agitant, ita ut sicco alveo militem in urbem immiserit, et civas somno vinoque sepultos trucidarit. Hec est sicitas, de qua Jeremias hic. Idem insinuat Jeremias, cap. seq., vers. 32 (1).

Tradit Frontinus, lib. V, cap. VII, hoc strategiale jam dico te captam fuisse Babylonem, scilicet primo, a Semiramide; secundo, a Cyro; tertio, ab Alexandro.

Alter Maldonatus, g. d. Deus immittit Chaldaea sterilitatem et ariditatem. Nota: Noster legit יבשו *yabshu*, id est *arescent*; unde verit: «Sicitas super aquas:» Septuaginta vero legerunt alio puncto יבשו *yabshu*, id est, *erubescunt super aquas*.

IN PORTENTIS. — id est in portentosis et monstrosis deorum suorum et idolorum figmentis. Hebraeorum מפניו *emim* significat terrores, id est homines vel deos terribiles et truces.

39. DRACONES CUM FAUNIS FICARIIS. — Ita Romana: non *futuis* *sicaris*, ut habent Plantiniana; nec *futuis* *sicaris*, id est in locis siccis habitantibus, ut legit et explicat Maldonatus. Hebraice est צידים *tsim* et *tim*, quod Chaldaeus verit, *Ceropitheci cum felibus*; alii, *felis cum ululis*; optime Pagolinus verit, *fers* et *monstra* aut spectra, puta demones qui desertas terras vel insulas incolunt. Hebraeorum enim צידים *tsim* significat aridum desertum, פניו *insulam*; unde Noster, *Isaia XXXI*, 21 et 22, verit, *bestias et ululas*; et *Isaia XXXIV*, 14, verit, *demones et onocentavros*; hic verit, *dracones cum faunis ficariis*. Fauni sunt monstra, id est bestiae (ex infando congressu hominum cum bestiis, verbi gratia pastorum cum capris prognatae), aut demones instar hominum in sylvis et montibus desertis degentes. Dicitur ficarii, quia caprifico sustentantur, ejusque flos comeditur. Significat ergo summam desolationem Babylonis, ut scilicet fiat spelunca draconum, lerarum et demonum. Vide dicta *Isaia XXXIV*, 14.

Nota: Fauni dicuntur, quasi fari nesciant, quia incoadite loquuntur et strident ut bestiae, v. g. caprissando ut hirci: aut, ut Hesychius, dicuntur Fauni, quasi *φαυνοει* *fauroi*, id est ostendentes seipso: vel quia raro videntur, vel quia demon-

(1) Hoc interpretes fere eo referunt, quod Cyrus Babylonem ita expugnavit, ut Euphrate, qui urbem inaccessam fecit, in paludem derivato, per alveum, ex quo abesserat in urbem ingressus est... Sed aquarum exsiccandarum mentio pertinet ad deserti descriptionem, in qua quod Babylon suam respicienda, ut quod mox vers. 39, de feris in ejus loco commemoratis dicitur. (Roccamalder.)

nes solent sub eorum specie apparere, qualis forte fuit ille quem S. Antonius vidit offerentem sibi palmulas, et alter quem sibi iter ad S. Paulum primum Eremitam ostendentem conspexit.

NON INHABITABITUR ULTRA USQUE IN SEPTENTRIONEM. — Queres, quomodo Jeremias et Isaia dicunt omnino desolandam esse Babylonem, cum post Nabuchodonosorem etiam sub tempora Alexandri Magni opibus incluta fuerit, et unum e septem spectaculis et miraculis mundi? Respondeo hanc prophetiam non simul, sed sensim et successive impletam esse: primo enim per Cyrum Babylonem adempta est monarchia et imperium; secundo, Darius Hystaspis Babylonem repugnatum expugnavit, et mania solo aequavit, felse Herodoto, lib. III, et Justino, lib. I; tertio, Seleucus Nicanor, condita prope Babylonem Seleucia, quae et Babylonia inde est dicta, exhausit Babylonem civibus et opibus, eaque transtulit Seleuciam: idem fecere Parthi condita Ctesiphonte juxta Babylonem, lesis est Plinius, lib. VI, cap. XXVI; quarto, tempore Adriani Imperatoris: «Babylon, inquit Pausanias, lib. VIII, omnium quas unquam soli vidit urbium maxima, jam nihil praeter muros reliqui habet;» quinto, tempore Theodosii Imperatoris, S. Hieronymus in cap. XIII *Isaia*, scribit venationes tantum regias esse Babylone, et omnis generis bestias tantum murorum ejus ambitu coerceri. Adhuc hodie viusatur praeseae Babylonis ruinas, quae miram ejus amplitudinem et magnificentiam satis arguunt et testantur.

Unde allegorice in Babylone excidium mundi et reproborum, ac nominatim Romae, quae ad Nerohana tempora redibit, eritque sceleratissima in fine mundi, est adumbratum, ut dixi *Apocal.* cap. XVII.

41. REGES. — Xenophon, lib. V *Cyriopatie*: Cyrus, inquit, contra Babylonem et alias gentes, multos secum reges abduxit, vel sponge addictos, vel armis subactos, ut Embdam Armeniorum, Antucham Hyrcaniorum, Damaram Cadusiorum, Cresum Lydiorum, etc.

44. ECCE QUASI LEO ASCENDET DE SUPERBIA JORDANIS. — Cap. XLIX, idem dixit de Nabuchodonosore, et de eo hic accipiunt Rabanus, Hugo, Lyranus, quod Judaea victa superbus quasi triumphator ad urbem suam pulchram Babylonem ascenderit.

Secundo, Vatablus: Darius Medus, inquit, ascendit contra Chaldaeos, de superbia Jordanis, id est ob superbiam Judaea gloriari, et magnificentiam a Chaldaeo profligatam et conculatam. Tertio et optime, a Castro explicat, quasi dicit: Sicut leo ascendere solet de pascuis turgidi Jordanis ad praedam, sic venit Persa contra Babylonem pulchram et victicam urbem.

Cetera verba ad finem cap. explicata sunt 647. praeced. a vers. 19 ad 22, ubi eadem contra Iudaeos dicta sunt. Vide hic, o christiane! humanarum rerum vicissitudinem, considera et com-

para Babyloniorum sortem cum ea ex qua prolapsi sunt, indeque collige quod a caducis ad aeterna mentem transferre, atque Deo rebusque celestibus adherere, tantummodo sit sapere: «Nemo enim valet mobilia diligere, et ipse im-

mobilis stare,» ait S. Gregorius, lib. VI. *Moral.* cap. XXVIII; vel juxta novam editionem, cap. XXIV: «Sit ergo res temporalis in usu, aeterna in desiderio; illa in itinere, haec in perventione,» ait idem S. Gregorius, homil. 36 in *Evangel.*

CAPUT QUINQUAGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit multis exaggerare excidium Babylonis, unde, vers. 14, exaggerat potentiam Dei, quae rotur Babylonis coneret. Tertio, vers. 27, convocat contra eam multas gentes. Quarto, vers. 34, causam assignat, ejus tyrannidem in Judaeos. Quinto, vers. 48, monet Judaeos ut fugiant e Babylone. Denique, vers. 59, Jeremias hanc suam prophetiam scripto dat Saratae eunti in Babylonem, ut eam ibi legat, et lectam in Euphratem projiciat, addens fore ut pari modo projiciatur Babylon, aeterna scilicet et irreparabilis ruina (1).

1. Haec dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem et super habitatores ejus, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem. 2. Et mittam in Babylonem ventilatores, et ventilabunt eam, et demolientur terram ejus: quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis ejus. 3. Non terreat qui tendit arcum suum, et non ascendet loriceatus, nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem militiam ejus. 4. Et cadent interfecti in terra Chaldaeorum, et vulnerati in regionibus ejus. 5. Quoniam non fuit viduatus Israel et Juda a Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est delicto a sancto Israele. 6. Fugite de medio Babylonis, et salvet unusquisque animam suam: nolite tacere super iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis est a Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei. 7. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino ejus biberrunt gentes, et ideo commotae sunt. 8. Subito cecidit Babylon, et contrita est: ululate super eam, tollite resinam ad dolorem ejus, si forte sanetur. 9. Curavimus Babylonem, et non est sanata: derelinquamus eam, et eamus unusquisque in terram suam: quoniam pervenit usque ad caelos iudicium ejus, et elevatum est usque ad nubes. 10. Protulit Dominus justitias nostras: venite, et narremus in Sion opus Domini Dei nostri. 11. Acute sagittas, implete pharetras: suscitavit Dominus spiritum regum Medorum: et contra Babylonem mens ejus est, et perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio templi sui. 12. Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, preparate insidias: quia cogitavit Dominus, et fecit quaecumque locutus est contra habitatores Babylonis. 13. Quae habitas super aquas multas, locuples in thesauris, veni finis tuus pedalis praecisionis tuae. 14. Juravit Dominus exercituum per animam suam: Quoniam repleto te hominibus quasi brucheo, et super te celebrantia cantabunt. 15. Qui fecit terram in fortitudine sua, preparavit orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit caelos. 16. Dante eo vocem, multiplicauerunt aquae in caelo: qui levat

(1) Eiusdem vaticinii expositionem praesequitur Jeremias, et Damo, inducit Deum Babem exitium denuntiantem, primo, per allegoricam propositionem et expositionem exitiis praesae Judaeorum majoris, 1-3; secundo, per tropum alium idem experimentem, 8-10; tertio, per ironiam oppositionis frustratae illudentem, 11-13; per contestationem Dei omnipotentiam suam proponentes, et jurando firmantis, 14-19; quarto, per hypotyposin praeciorum, in qua suscitatur Deus ut et ceterum militarium imperator, qui mandat is, quibus id negotii incumbit, ut signis militariis datis convocent copias e varia sui imperii populis, 20-32.

Secundo, sequitur primo, dialogus Judaeae querentis et postulantis et Dei decernentis vindictam Babylonis, 33-40; secundo, interrogatio et subjectio aetologicae tam licitae pro Chaldaeis, tum solati pro Judaeis, 41-49; tertio, repetita consolatio Judaeorum, a quo ad descriptio maiorem Chaldaeis imminuentium, 50-58.

Tertio, Isaia cum rege Selsacia Babyloniensi proficenti mandat Jeremias, ut si illic pervenerit, vaticinia de Babylonis interitu ab ipso in singulari volumine scripta publice praegat, et praedicta lapidi alligata in Euphratem demergat, hae adhaec asseratione, simili modo Babylonem demersum iri, 59-64.

nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit: et produxit ventum de thesauris suis. 17. Stultus factus est omnis homo a scientia: confusus est omnis conflator in sculpiili, quia mendax est conflatio eorum, nec est spiritus in eis. 18. Vana sunt opera, et risu digna, in tempore visitationis suæ peribunt. 19. Non sicut hæc, pars Jacob: quia qui fecit omnia ipse est, et Israel septimum hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen ejus. 20. Collidis tu mihi vasa beati, et ego collidam in te gentes, et disperdam in te regna: 21. et collidam in te equum et equitem ejus: et collidam in te currum et ascensorem ejus: 22. et collidam in te virum et mulierem: et collidam in te senem et puerum: et collidam in te juvenem et virginem: 23. et collidam in te pastorem et gregem ejus: et collidam in te agricolam et jugales ejus: et collidam in te duces et magistratus. 24. Et reddam Babyloni, et cunctis habitatoribus Chaldaæ, omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus. 25. Ecce ego ad te, mons p. stifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: et extendam manum meam super te, et evolvam te de petris, et dabo te in montem combustionis. 26. Et non tollent de te lapidem in angulum, et lapidem in fundamenta, sed perditus in æternum eris, ait Dominus. 27. Le vate signum in terra: clangite buccina in gentibus, sanctificate super eam gentes: annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, et Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum. 28. Sanctificate contra eam gentes, reges Mediæ, duces ejus, et universos magistratus ejus, cunctamque terram potestatis ejus. 29. Et commovebitur terra, et conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam et inhabitabilem. 30. Cessaverunt fortes Babylonis a prælio, habitaverunt in præsiidiis: devoratum est robur eorum, et facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula ejus, contriti sunt vinctes ejus. 31. Currens obviam currenti venit: et nuntius obvius nuntianti: ut annuntiet regi Babylonis, quia capta est civitas ejus a summo usque ad summum: 32. et vada præoccupata sunt, et paludes incense sunt igni, et viri bellatores conturbati sunt. 33. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus trituræ ejus; adhuc modicum, et veniet tempus missionis ejus. 34. Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis; reddidit me quasi vas inane, ai sorbuit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, et ejecit me. 35. Iniquitas adversum me, et caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: et sanguis meus super habitatores Chaldaæ, dicit Jerusalem. 36. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego judicabo causam tuam, et utiscar ultionem tuam, et desertum faciam mare ejus, et sicabo venam ejus. 37. Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor et sibilus, eo quod non sit habitator. 38. Simul ut leones rugient, exultent comas veluti catuli leonum. 39. In calore eorum ponam potus eorum, et inebriabo eos ut sopiantur, et dormiant somnum sempiternum, et non consurgant, dicit Dominus. 40. Deducam eos quasi agnos ad victimam et quasi arietes cum hædis. 41. Quomodo capta est Sesach, et comprehensa est inelyta universæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes? 42. Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus aperta est. 43. Factæ sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis et deserta, terra in qua nullus habitat, nec transeat per eam filius hominis. 44. Et visitabo super Bel in Babylone, et ejiciam quod absorberat de ore ejus, et non confluent ad eum ultra gentes, siquidem et murus Babylonis corruet. 45. Egredimini de medio ejus, populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini. 46. Et ne forte mollescat cor vestrum, et timeatis auditum, qui audietur in terra: et veniet in anno auditio, et post hunc annum auditio; et iniquitas in terra, et dominator super dominatorem. 47. Propterea ecce dies veniunt, et visitabo super sculpiilia Babylonis: et omnis terra ejus confundetur, et universi interfecti ejus cadent in medio ejus. 48. Et laudabunt super Babylonem cæli et terra, et omnia quæ in eis sunt: quia ab aquilone venient ei prædones, ait Do-

minus. 49. Et quomodo fecit Babylon ut eaderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra. 50. Qui fugistis 'gladium', venite, nolite stare: recordamini procul Domini, et Jerusalem ascendat super cor vestrum. 51. Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini. 52. Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: et visitabo super sculpiilia ejus, et in omni terra ejus mugiet vulneratus. 53. Si ascenderit Babylon in cælum, et firaverit in excelso robur suum: a me venient vastatores ejus, ait Dominus. 54. Vox clamoris de Babylone, et contritio magna de terra Chaldaeorum: 55. quoniam vastavit Dominus Babylonem, et perdidit ex ea vocem magnam: et sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multæ: dedit sonitum vox eorum. 56. Quia venit super eam, id est super Babylonem, prædo, et apprehensi sunt fortes ejus, et emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuēt. 57. Et inebriabo principes ejus, et sapientes ejus, et duces ejus, et magistratus ejus, et fortes ejus: et dormient somnum sempiternum, et non expergiscentur, ait rex, Dominus exercituum nomen ejus. 58. Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, et portæ ejus excelsæ igni comburentur, et labores populorum ad nihilum, et gentium in ignem erunt, et disperibunt. 59. Verbum, quod præcepit Jeremias propheta, Saraïæ filio Nerïæ filii Maasia, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni ejus: Saraïas autem erat princeps prophetiæ. 60. Et scripsit Jeremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem, in libro uno: omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem. 61. Et dixit Jeremias ad Saraïam: Cum veneris in Babylonem, et videris, et legeris omnia verba hæc, 62. dices: Domine, tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitat ab homine usque ad pecus, et ut sit perpetua solitudo. 63. Cumque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, et projecies illum in medium Euphraten: 64. et dices: Sic submergetur Babylon, et non consurget a facie afflictionis, quam ego adduco super eam, et dissolvetur. Hucusque verba Jeremias.

1. SUSCITABO SUPER BABYLONEM VENTUM PESTILENTEM (vel « ventilatores, » vers. 2, puta Cyrum et Persas) ET SUPER HABITATORES EJUS, QUI COR SUUM LEVAVERUNT CONTRA ME, — puta contra populum meum, scilicet Judæos affligendo et captivando.

QUASI VENTUM PESTILENTEM, — q. d. Suscitabo hostes, scilicet Persas et Medos, qui Babyloniis quasi ventus pestilens pestem, id est mortem, afflent, eosque qui in Babylone rerum domina, sese invictos, securos, immobiles et inviolabiles putabant, ventilent et dispergant, ut sequitur: Chaldaeos enim versu seq. comparat areæ quæ a vento ventilatur. Ita Theodoretus. Unde Septuaginta vertunt: *Suscitabo super Chaldaeos ventum urentem corrumpentem.*

Secundo, « ventum pestilentem potest referri ad id quod proxime precedit, « qui cor suum levaverunt contra me. » Hoc ergo superhorum cor vocat a ventum pestilentem, » tum quia coram Deo putet et foet instar venti et halitus pestilentis, quem v. g. Atna vel Avernus eruat; tum quia omnes virtutes omniaque bona adurit, siccet et perdit, uti ventus pestilens afflat et perdit omnia germina, q. d. Ventosis et superbis Chaldaeis suscitabo ventilatores Persas, qui eos ventilent; fastum eorum fastu Persarum, vires et animos Balsasaris viribus et animis majoribus Cyri con-

tundam. Unde Septuaginta vertunt: *ἐκπνοαὶ εἰς Βαβυλῶνα ὑβριστῆς, καὶ καθυβρίσουσιν αὐτήν: nullam in Babylonem contumeliosos, et contumelia afficient eam, vel injurias, et injuria afficient eam. Ita Delric, adagio 874.*

3. NON TENDAT QUI TENDET ARCM SUUM, — q. d. Nemo conetur Babylonem arcu suo et armis defendere, quia certo exitio a Deo destinata est, et Persæ omnem defensionem prohibebunt. Ita Hugo et Lyranus.

Secundo, Maldonatus et Sanchez explicant, q. d. Non erit opus in expugnanda Babylone, ut sagittarius arcum intendat, aut loriceatus cominus cum hoste digladietur: ego enim Chaldaeos epulis et mero soporabo, itaque quasi manus eorum ac pedes ligabo, ut neque sagittarii arcum tendere, neque loricati fugere aut movere se possint. Trucidate ergo eos intrepide et animose, nec parcatis illis. Aliis punctis hæc legunt Vatablus et Pagninus, scilicet pro *non al.*, id est non, legunt *et.*, id est ad; unde vertunt: *Ad eum qui tendit arcum, et loriceatum* (id est ad milites Cyri), *dicit Dominus: Ne parcatis juvenibus ejus.* Sed hi multa subaudiunt et supplent. Primus ergo sensus planior, secundus planissimus est.

5. NON FUIT VIDUATUS ISRAEL, — q. d. Israel non est quasi vidua derelicta; sed sponsus ejus, scilicet

cet Deus, adhuc vivit, ejusque quasi uxoris curam gerit: ergo liberabit et vindicabit eum, excindendo Babylonem.

TERRA AUTEM FORUM (Israelis et Judae) REPLETA EST DELICTO A SANCTO ISRAEL, — id est propter Sanctum Israel, puta propter Deum ab eis offensum, q. d. Ideo nuda fuit Chaldaeis Judaea, quia Deum offendit. Ita Theodoretus et Hugo.

Secundo et melius: « Terra eorum, » scilicet Chaldaeorum, « repleta est delicto, » ideoque puniendi « a Sancto Israel, » id est propter Sanctum Israel a Chaldaeis offensum, dum ejus populum, scilicet Israel Dei cultu addictum et sanctificatum, toti injuriis in captivitate afflixerunt; dum enim populum Dei indigne tractarunt, ipsi Deo injuriam irrogarunt. Ita Hugo, Lyranus, Vatablus. Et faverit Septuaginta ac Maldonatus: « Delicto, inquit, a Sancto Israel, » id est contra Sanctum Israel, commissio.

Tertio, a Castro: « Delicto, » inquit, id est pena delicti et vastitate, « repleta est » Chaldaea, « a Sancto Israel, » id est a Deo.

6. FUGITE (tum Judaei, tum potius gentes quoniamque) DE MEDIO BABYLONIS, — mox excindende, ne eam ea perezatis, uti verisimile est a Persis nocte Babylonem invadentibus, non tantum Chaldaeos, sed et Judaeos, aliosque ex qualibet gente eis occurrentes, promissum esse occisos.

NOLITE TACERE SUPER INIQUITATEM EJUS, — Babylonis, sed increpate eam, o Propheta! ne se pudeat injuste puniri. Ita Rabanus et Hugo.

Secundo, Maldonatus et Sanchez putant esse apostrophem Prophetae ad hostes, q. d. « Nolite, o Persae! tacere, » id est dissimulare, cessare et parere Chaldaeis.

Tertio et melius, ex Hebraeo sic explices, q. d. Fugite a Babylone in alias urbes et loca, o Judaei et quavis alii, praesertim advenite! ne taceatis, id est ne quiescatis in iniquitate ejus, ut discatis et imbibatis ejus pravos mores, ut discatis et imbitamini. Hec enim praemonuit Jeremias diu ante obsidionem Babylonis, quae et ipsa sat diu duravit; atque ad imbibendum pravos alienius mores, sufficit cum eo pauci temporis conversatio; facile enim malum, difficile bonum discitur. Rursum ne taceatis, « in iniquitate, » id est in pena iniquitatis ejus, quae ei imminet. Unde sequitur: « Quoniam tempus ultionis est, » q. d. Fugite ex urbe, ne ejus clades vos involvat.

Alii: Ne taceatis, id est ne esse desinat, et occidamini propter iniquitatem ejus. Unde Septuaginta, Chaldaeus, Vatablus et alii vertunt: Ne desperamini, vel excindamini in iniquitate ejus. Sic Lot dicitur: « In monte salvum te fac, » Genes. cap. xix. 18.

Tropologie S. Bernardus, serm. 50 De Comers, ad clericos: « Quidni periclitetur casitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, caritas in hoc saeculo nequam? Fugite de medio Babylonis, fugite et salvate ani-

mas vestras, convolvite ad urbes refugii, ubi positis et de praeteritis agere penitentiam, et in presenti obtinere gratiam, et futuram gloriam fideliter praestolari. »

7. CALIX. — Putat Hieronymus Prado in Ezech. xxvii, 31, hic alludi ad calicem daminatorum, qui ex vino generoso et delicato dabatur damnaulis ad mortem in loco supplicii, ut animosus tollerent cruciatus, et mortis supremum agonem, q. d. Babylonii propinarunt aliis gentibus calicem daminatorum, id est eas ad mortem damnarunt et morte affecerunt. Verum calix hic Jeremia torquebat et cruciabat bibentes; erat ergo plenus felle, non vino. Est ergo alius sensus simplicior et magis genuinus, nimirum hic: « calix aureus, » id est vinum aut potius felle calice contentum aureus, id est flavescens ut aurum, Prov. xxiii, 31, « est Babylon, » hoc est, penas acres et felleas Deus per Babylonios propinavit et infixit aliis gentibus, inquit Vatablus et Pagninus. Tertio et simplicissime, Theodoretus, Chaldaeus, Origenes et Rabanus, q. d. Babylon fuit calix aureus, id est regnum dives, splendidum; unde Daniel. ii, 32, vocatur « caput aureum. » Hic calix plenus est felle et absinthio, id est continet calamitates, strages et excidia; dicitur esse in manu Domini, qui Dominus ejus crudelitate ac tyrannide uti voluit, et per eam flagellavit et percussit gentes. Clarius id significat versio Syriaca: *Calix auri* (aureus) *Babylon in manu Domini, de cuius vino inebriat* (Dominus) *universam terram.*

Dominus ergo hunc calicem aliis gentibus propinat, ut ex eo inebrientur, id est impleantur ejus invasione et stragibus pene ad insaniam: itaque propinatrix calamitatum omnibus fuit Babylon. Fuit ergo ipsa quasi calix ira Dei, sed aureus ob splendorem et gloriam imperii: per hanc enim Deus infligebat supplicium iis omnibus, quos plectere volebat. Perinde fere esset ac si diceretur Chaldaeos esse flagellum Dei, quo ipse castigabat nationes: licet autem flagellum esset inauratum, non ideo tamen plaga ejus minus erat lucentia. Sed jam cecidit et per Cyrum contritus est hic calix Babylonius, quia Deus eum dejecit in terram et confregit.

Notat etiam calix aureus opes, luxum, ac consequenter idololatriam, quam Babylonii gentibus aliis invexerunt. Unde hic alludit S. Joannes, Apoc. xiv, 8, et cap. xvii, 4, nimirum « venenum » non vitro, sed « auro » velatur, propinatur et « bibitur » ut ait Seneca.

Tropologie S. Gregorius, xxxiv Moral. viii: « Babylon, inquit, id est mundi hujus gloria, dicitur calix aureus, quia dum pulchra esse temporaria ostendit, stultas mentes in sua concupiscentia deebriat; ut speciosa temporalia appetant, et invisibilia pulchra contempnant. Aureus ergo calix Babylon est; quin, dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum interiorum recitandis subtrahit. » Nam, ut vulgo dicitur: « Auro loquentia,

nihil pollet quaevis oratio. » Et S. Ambrosius, lib. de Eba, cap. xv: « Constitue, inquit, ante oculos pompam hujus saeculi, vide speciosam illecebram, sed inanem gratiam, non seducante vasa aurea et argentea, habemus et nos thesaurum in vasis fictilibus. » Apostolorum fictile est, sed in eo thesaurus est Chris. » Vide et Origenem, hom. 2, hic, ubi docet Babylonium calicem aureum esse sermonem verborum lenocinis adornatum, qui prava audientibus instillat, qualis est haereticorum, meretricum, adulato- rum, etc.

BIBERUNT GENTES, ET IDEO COMMOTA SUNT. — A tabeas: Biberunt omnes populi, et babilonizati sunt, id est confusi sunt.

8. TOLLITE RESINAM (4) (q. d. O gentes Chaldaeis subdite! Babylonis ruina medelam afferite. Est ironia. Unde respondet hi medici, puta gentes): 9. CURAVIMUS BABYLONEM, ET NON EST SANATA; — ergo de salute ejus desperantes, recedamus quisque in terram suam. Ita Theodoretus, Hugo et Vatablus. Est dialogus Prophetae et gentium.

Alii volunt esse vocem Prophetarum, vel, ut Origenes, Rabanus, Lyranus, angelorum custodum Babylonis, qui quod nihil proficerent in ejus curatione, eam erant deserturi. Sic Hierosolyma, paulo ante excidium ejus, audita est vox angelorum in templo in die Pentecostes: « Migremus hinc, » ait Josephus lib. VII Belli, cap. xix. Verum angeli non ululant, nec medebantur temporali auxilio Chaldaeis contra Medorum impetum a Deo decretum (de quo hic est sermo), sed spirituali, contra peccata quae curare conabantur.

Tropologie, hinc docet Origenes angelos sanctos animam impiam, quae eorum correptiones et inspirationes in vita contempsit, deserere in agone mortis; eum undique ipsa a morbo, mundo, carne et demonibus impellit, maximeque infirma est et imbecillis ad resistendum: quo fit ut ab hoste superetur, et trahatur in tartara. Sicut medicus, inquit, derelinquit aegrum, de cuius curatione desperat, « ne inter manus suas expiandis, causam interitus ejus ad se retroqueat. »

PARVIT USQUE AD COELOS JUDICIUM EJUS. — « Judicium » vocat scelera enormia Babylonis, quae vindictam et judicium Dei clamabant et exposculabant in celum: haec enim faciebant plagam ejus incurabilem et desperatam, ut praecessit.

Alter R. Salomon et Maldonatus, q. d. Relinquamus Babylonem, quia ipsa non tam ab homi-

(1) « Subito cecidit Babylon, » etc. Sunt qui continuari existimant imaginei calicis, versus superiore propositionem. Ita Dathius qui vertit: *Subito cecidit calix ille aureus et manu Jove, Babylon et fragitur.* Sed recte J. D. Michaelis movit, vatem non pergere in copta imagine, sed novam incipere, puella formosa et lapsa vulnerate. Quod suo calculo approbat Schurrerus: quod Jova, inquit, sua manu tenet poculum, haud elabitur; quod ex auro confectum est vas, non facile diffingitur. Nemo personam hic agit Babel civitas, quae subito corruens, hollitur fragiturque. (Rosenmuller.)

nibus, quam a Deo caelitus impugnatur; unde ipsa incurabilis est, nec ab homine vel angelo ad juvari potest.

Alii: « Judicium, » inquit, id est poena ejus justo Dei judicio ei inflictia, « pervadit ad caelos, » id est ingens est et immensa, ut sit hyperbole, qualis est illa: « It clamor caelo. »

10. PROTULIT DOMINUS JUSTITIAS NOSTRAS. — Id est, Deus probavit ipso facto justam esse causam nostram, qua querimur nos injuste a Chaldaeis opprimi: nullam enim eis injuriam intulimus; Chaldaeorum vero causam esse injustam ostendit, illigenis eis justum hoc excidium ob oppressionem nostram, patet ex seq. Est vox populi Dei, sive Judeorum.

NARREMUS, etc., OPUS DOMINI, — quomodo scilicet Chaldaeos contriverit, et nos liberaverit.

11. IMplete PHARETRAS — sagittis, o Persae! ad jaculandum in Babylonios. Ita multi. Ant aptius, « implete pharetras » sagittis, o Chaldaei! ut iis Persae arcatis a Babylone: quia « suscitavit Dominus spiritum regum Medorum » et Persarum: « et contra Babylonem mens ejus est. » Ita Sanchez, R. David, verit, congregato cygnes. Verum melius verit Noster, « implete pharetras: » cui consentiunt Septuaginta et Chaldaei, Hebraei enim מלאו מיניו מיתא significat implete, non congregate.

TEMPLI, — a Chaldaeis in Jerusalem successi.

12. LEVATE SIGNUM. — Censent Theodoretus, Hugo, Lyranus et Sanchez esse sermonem ironicum ad Chaldaeos a Persis et Medis obsessos, q. d. Vexillum in muris patrium erigite, o Chaldaei! custodias instaurate, insidias struite ut exploretis hostium consilia, milites instruite ad resistendum Persis. Alii tamen, ut Rabanus, Vatablus et Maldonatus, censent esse sermonem ad Persas obsidentes Babylonem: horum enim erat struere insidias, q. d. Explicatis vexillis, o Persae! invadite Babylonem, agite ut vexilla vestra in ipso muro Babylonis collocaetis in signum captae urbis: ideoque « angelo custodiam, » id est excoibatis; « levate, » hebraice, excitare « custodes, » q. d. Novos vigiles submitte, qui urbem cingant et stringant.

PREPARATE INSIDIAS, — q. d. Agite quicquos, Euphratem alio deducto, simulate quietem aut fugam, aliosque dolos struite, quia fecit, id est facit, Dominus quae locutus est contra Babylonem.

13. QUE HABITAS SUPER AQUAS, — o Babylon, quae sita est juxta Euphratem, esque completissima! Euphrates enim Babylonem interlabebat et per varios sinus et rivos deductus, varias ejus platas oberabat.

VENIT FINIS TUIS PEDALIS PRECISIONIS TIBI. — Finem pedalem precisionis vocat finem pede Dei, quasi aequa et justa mensura, sceleribus Babylonis commensurati et emensum. Pes enim est genus mensurae, etiam in vindemia et vini expressione (cui supplicia scelerum a Deo juste decreta com-

parare solent Prophete]; unde Plinius, lib. XVIII. sup. XXI, pedem justum vocat, quando una uvam pressura viginu cubitos implet: faveat vox « precisionis, » que uvarum est, et notat excidium. Hinc et vers. seq. ait: « Super te celeuma (quod est calcantium uvas) calcabitur. » Nicolaus Damascenus apud Stobæum, *serm.* 32, et Alexander ab Alexandro, lib. IV *Genial.* cap. XVII, narrant Indos quosdam, qui Pedalii vocantur, solere a Deo solam justitiam postulare ut munus excellentissimum. Pedale ergo est justus pes, sive justa mensura punitionis Babylonis præstituta, jam sceleribus Babylonis commensuram et emensuram: jam enim mensuram cupiditatis et iniquitatis suæ compleverat Babylon, qua completa eam præcedere et perdere decreverat JEsus. Hebræa enim ad verbum habent: *Venit finis tua*, scilicet *mensura*, id est terminus et compedio, *cupiditatis, avaritiæ, vel rapinæ tuæ*: quia scilicet illa ad summum jam pervenit; unde instat finis tibi, *puta tempus precisionis tuæ et excidii tui*: pedalem enim mensuram tibi tuoque imperio duplicem præstituit et prædefinivit Deus: *primam opum et gloriæ, æque ac scelerum; secundam temporis, ut nimirum imperium teneas per 70 annos. Utramque mensuram jam implisti. Ergo finem tibi dabit Deus, teque pro meritis puniet et excidet.*

Moraliter, nota exiguum hic mensuram, scilicet pedalem; peccatorum, æque ac delictarum, opum et imperii a Deo constituti Babylonis, et cuius regio; ac multo magis cuius homini (uti docet S. Augustinus, lib. *De Vita Christiana*, cap. III et IV, tom. IX), qua impleta omnia simul ipsius scelera puniet, eumque morte presenti et æterna pro meritis mulctat. Ita cum impij putant se esse in cursu et vento prospero ad omnem felicitatem, se esse in flore, se stare in culmine gloriæ, subito a Deo dejiciuntur et præcipitantur in interitum. Ita Sanchez. Quocirca merito miseram hominum regumque sortem miserans Sidorus Apollinaris, lib. VIII, epist. 11 ad Lupum, exclamat: « O necessitas abjecta nascendi, vivendi misera, dura moriendi! » Et Aristides: « Nihil est in rebus humanis securum, nihil æquabile, nihil sibi sufficiens. »

Serundo, Hugo, Lyranus et Maldonatus, sic explicant: « Pedalis precisionis tuæ, » id est, ut funditus excindaris: loquitur enim, inquit ipse, de Babylone metaphorice, quasi de arbore, cuius pes, id est truncus, præscindendus est, q. d. Jam « securus ad radicem tuam posita est. » Verum Hebræam *אמת* *amenat*, non pedem, id est truncum, sed cubitum et mensuram significat.

Tertio, Vatablus et Pagninus vertunt: *Venit finis oppressionis tuæ, eo quod brachio tuo opprimetis alios*; unde pari modo tu jam opprimetis a Medis. Hinc et Chaldaeus vertit: *Venit tempus visitationis malitiæ tuæ*. Et Isidorus ac Castrius, q. d. Venit finis et tempus quo Babylon aqua mensura tantum penarum exsolvat, quantum aliis gen-

tibus intulit et inflixit. Septuaginta vertunt: *Venit finis tuæ vers in viscera tua*, ut scilicet ea discernant Medi: scilicet pro *annat*, id est cubito vel pedali, legerunt *amen*, id est vers; vel *אמת enet*, id est in veritate.

14. REPLEBO TE HOMINIBUS QUASI BRUCHO. — Millitum Medorum multitudinem et murmur comparat bruchis, qui turmatim in germina, arbores et vineas involantes, eas stirpibus depascuntur; item vindemiatoribus communi, voce quasi celeusmate se invicem ad torcular comprimendum exhortantibus. Vide dicta cap. XLVIII, 33.

15. PRÆPARAVIT. — Hebraice *מכין mechin*, id est firmavit, fundavit.

16. DANTE EO VOCEM, — q. d. Tonante Deo, coelum videtur disrumpi et pluvias effundere. Exaggerat hic potentiam Dei, ut ostendat eam posse robur Babylonis evertere. Reliqua usque ad vers. 20, explicata sunt cap. x, 14, 15, 16. Est hic a vers. 16 usque ad 20, longa et pulchra Dei descriptio, per elogium fortitudinis, sapientie et beneficentiae ipsius, quibus uti res omnes creavit, ita iisdem assistit jugiter, easque dirigit et gubernat. Simili modo Gentiles Deum descriperunt. Aristides hymno in *Jove*: « Omnia, inquit, ubique sunt Jovis plena, cum ipse rebus singulis assistat, non secus atque pueris præceptores, et benefici vectores aurigis: omniumque deorum beneficia Jovi ferenda sunt accepta; nam illi hujus, cui duces in exercitu, imperio parentes, humanis rebus provident. » Et mox: « Jupiter, ait, omnium rerum pater est, fluviorum, cœli, terræ, deorum, hominum et stirpium; hic omnia dat et facit; hic in concionibus et judiciis, cum victoriam tribuit, Forensis vocatur; in præliis, Trophæus; in morbis aut ubi quicquam opem fert, Servator. Hic est Liberator, hic Mansuetor, quippe Pater; hic Rex, Orbitenens, Ellicius, Pluvius, Crelestis coryphæus. Ab hoc incipere merito debemus, et in hoc desinere, diolorum omnium et factorum præsidem ipsum et adiutorem, seu universi imperatorem, et solum præfectum, semper invocantes. »

20. COLLIDIS TU MIHI VASA BELLI, ET EGO COLLIDAM IN TE GENTES. — Id est, ut Hebræa habent, o Babylon! tu mihi fuisisti *מפחית* *mephit*, id est malleu collidens et conterens vasa (1), id est instrumenta bellicæ aliarum nationum, in quo malleo adhuc gentes conteram, regnaque contendam; equos, equites, juvenes, senes, pastores, agricolas et cæteros, quos describit usque ad vers. 24. Quapropter post hæc ego « reddam Babylonem

(1) Recte observasse videtur J. D. Michaelis, inquit Rosenmuller, ignivomo monti, omnia circumjecta late vastanti, comparari hoc loco Babylonem. « Oportet certe phrasin ab aliquo montium genere in rerum natura desumptam esse, nec video aliud montium genus, quod pendente vastare terras dici possit; ita cogunt pense sequentia montem ignivomum intelligere; nam primo, ex alto petrarum exite dejectus dicitur, quod in majore terra motu accidere ignivomis montibus, excavatis incendio, possit; secundo, faciendusque dicitur mons combustus, cuius omnes lapides ita fracti sint et exusti, ut fundandis edibus sint inutilis (vers. 26). Simillimum habet imaginem, *Apoc.* vii, 8, ubi regni magni interitus describitur, ac si mons magnus ignivomus (*הר: זכאי: פוע*) in mari fueret et submergeretur. Nemo dubitabit, quin ibi Joanes de terra motu et monte ignivomo loquatur. » Tales montes et Psalmista, *Psal.* civ, 32, respiciere videtur, cum dicit: *Aspicit terram et tremuit, tangit montes, et famigant.* Vide et *Psal.* cxlvi, 5. Paganus australis montes olim ignem vomisse plura indicia arguere observat Volney, (*Itiner.* part. I.)

(1) Hæc vox hoc solo loco obvia, vi dubium est malleum significare a *מכין* *quater*, dicitur: « Pugnantem et malleo, gravesque ictus infligebant, » qui si aciem haberet, bipennis dicebatur. Ejusmodi malleum pugnatorium *derbasch* Arabibus dicitur, auctor est Niebuhr, *Itiner.* tom. II, pag. 200. A mallei omnia frangenti similitudine et Indus Machabæus *מכבי* *macabi* nomen accepit, *1 Machab.* ii, 4.

[J. D. Michaelis.]

et cunctis habitatoribus Chaldaeæ omne malum suum, » et pari modo eam conteram, quo ipsa alias gentes contrivit. Unde Chaldaeus, Vatablus, Pagninus et a Castro sic vertunt et explicant: Tu, o Babylon! es mihi malleus et instrumentum bellicum, quo alias gentes contero; ac demum post eas omnes malleum ipsum, id est te, conteram. Sic eam malleum terræ vocavit cap. I, 23.

Nota: *Te in te idem est quod per te*; Theodoretus alter accipit *mihi*, q. d. Tu collidis mihi, id est in populum meum confringis et dispersis omnia vasa tua bellica. Sed prior sensus est geminus.

Nota: Futurum *collidam*, ubique hic accipi potest pro preterito *collisi*, tumque melius coheret cum vers. 24, q. d. Collisi per te gentes; nunc patier, imo magis mereris collidi quam alii.

23. AGRICOLAM ET JUGALES EJUS. — id est boves, quibus jugatis agricola arat. Est hypotyposis vastationis bellicæ.

25. ECCE EGO AD TE, MONS PESTIFER. — Nota: Babylon sita est in loco humili, scilicet campo Sennar; hic tamen vocatur mons, tum ob gloriam et fastum imperii, ita Theodoretus et Lyranus; tum ob celsa palatia, atque murorum altitudinem et fortitudinem, ita Vatablus et Maldonatus. Erat enim murorum Babylonis, ait Orosius lib. II, cap. VI, latitudo 50 cubitorum, altitudo quater tanta, ambitus 360 stadiorum. Vide dicta *Daniel.* iv, 27 (1).

PESTIFERA. — Septuaginta, *mons corrupte*; Chaldaeus, *dissepans*; Hebræus, *מסחית* *maschit*, id est vastans; quia omnes gentes in suam potestatem et impietatem adducit. Comparat Babylonem monti vastanti et laceranti, ac pestem, id est necem et exitium, omnibus affrenti; quia, sicut ex montibus prodire solent ferae que omnes laenant, ita ex Babylone prodibant milites, qui gentes omnes laenant. Ita Maldonatus. Unde sequitur: « Qui corrupis, » id est perdis, vastas, excindis, « universam terram. »

(1) Recte observasse videtur J. D. Michaelis, inquit Rosenmuller, ignivomo monti, omnia circumjecta late vastanti, comparari hoc loco Babylonem. « Oportet certe phrasin ab aliquo montium genere in rerum natura desumptam esse, nec video aliud montium genus, quod pendente vastare terras dici possit; ita cogunt pense sequentia montem ignivomum intelligere; nam primo, ex alto petrarum exite dejectus dicitur, quod in majore terra motu accidere ignivomis montibus, excavatis incendio, possit; secundo, faciendusque dicitur mons combustus, cuius omnes lapides ita fracti sint et exusti, ut fundandis edibus sint inutilis (vers. 26). Simillimum habet imaginem, *Apoc.* vii, 8, ubi regni magni interitus describitur, ac si mons magnus ignivomus (*הר: זכאי: פוע*) in mari fueret et submergeretur. Nemo dubitabit, quin ibi Joanes de terra motu et monte ignivomo loquatur. » Tales montes et Psalmista, *Psal.* civ, 32, respiciere videtur, cum dicit: *Aspicit terram et tremuit, tangit montes, et famigant.* Vide et *Psal.* cxlvi, 5. Paganus australis montes olim ignem vomisse plura indicia arguere observat Volney, (*Itiner.* part. I.)

EVOLVAM TE DE PETRIS, — de turribus, moenibus et munitionibus efficiam te. Persistit in metaphorâ montis: sicut enim urbem vocavit montem, ita turres vocat rupes; quod enim sunt rupes in monte, hoc sunt turres in urbe.

ET DABO TE IN MONTEM COMBUSTIONIS, — id est combustum, ut fera, id est milites, ex eo diffugiant.

26. NON TOLLENT DE TE LAPIDEM IN ANGULUM. — Hoc est, ita, o Babylon! que videris rupes solidissima, Persarum malleo confunderis, ita eorumdem igne combureris, ut omnes tui lapides in minuta fragmenta dissiliant, aut in cinerem redigantur, nec supersint lapides juste molis et magnitudinis, qui in angulis domorum et fabricarum collocentur, q. d. Babylonis domos, parietes et lapides in acervum redigam, et in rudera eterna. Ita Lyranus. Est hyperbole.

Symbolice, per lapides angulares reges et principes intelliguntur, q. d. ut veritè Chaldaeus: *Non tollent desineps ex te regem in regnum, et principem in principatum, quia omnes delebuntur.* Ita et Theodoretus, Hugo, Vatablus et Maldonatus.

SED PERDITUS IN ÆTERNUM ERIS. — Hebraice, *eris in desolationes sempiternas*, id est non restaurabis ultra. Videre est etiamnum rudera antiquæ Babylonis. Magis tamen loquitur Propheta de abolitione imperii Babylonici.

27. LEVATE SIGNUM, — id est vexillum. Alloquitur Deus quasi dux belli suos centuriones et chiliarchas Persarum et Medorum, q. d. Conscribe militem, selectum castris agite.

SANCTIFICATE SUPER RAM GENTES, — convocate gentes ad sacrum bellum gerendum contra Babylonem. Vide dicta cap. VI, 4.

ANNUNTIATE (bellum) CONTRA ILLAM REGIBUS ARARAT, — id est Armenia, non superioris et montosse, ut Vatablus, sed inferioris: Ararat enim, ait S. Hieronymus in cap. xxxvii *Isaia*, regio in Armenia campestris est, per quam Araxes fluit ac radices Tauri montis altissimi, super quem arca Noe primo requievit; unde arca pars fertur superesse in Armenia apud montem Cordiaeorum.

MENI. — Videtur esse Minaryan in Armenia regio, de qua Josephus lib. I *Antiq.* IV.

ASCENEZ. — Gens Armeniae vicina, dicta ab Aschenez filio Gomer, filii Japhet, filii Noe: Josephus putat esse Rhegium urbem Italiae, Vatablus Gothiam, Judæi Germaniam. Verum ex hoc loco Jeremie apparet Ascenez fuisse populum in Asia, Medis vicinum: cum Medis enim vocatur hic ad excidium Babylonis; atque verisimile est, ex his Asianis Ascanis posterioribus sæculis multos transisse in Europam, ab eisque ortos esse nostros Ascanios, id est Tuscones sive Germanos. Ita Torneilius anno mundi 4931, num. 21.

NUMERATE CONTRA RAM TAPHSAR. — Pro Taphsar Septuaginta vertunt, *machinas*; Chaldaeus, *beltatotes*; Vatablus, *nobilitatem*; Noster, *Nahum* III, 17, vertit, *parvos duces vel principes*: *הן תאף* enim

parum, *tu sar* principem significat. Jubet ergo principes vel duces conscribi ad bellum hoc. Ita Pagninus et Vatablus. Noster Interpres videtur *Taphar* accipere ut nomen proprium loci, ex quo conscribendi sint milites vel lixae.

ADDICITE EQUUM QUASI BRUCHUM ACULEATUM, — qui in bello erectos et horrendos attollat crines, ac hirsutas et hispidas jubas, quasi aculeos bruchorum, id est locustarum, ut dixi *Isaia* cap. XXXIII, 4, quae aculeam habent in cauda, pedibus et dentibus. Equos enim Persarum feroces esse, et quasi a natura stimulos habere et aculeos, neque alienis egere calcariibus, docet Oppianus, et ex eo Sanhez. Quocirca Vatablus vertit, quasi examen horria *en evigilabit*, quae haec tenet videtur dormivisse, cogitatio Domini de punianda Babylone. Hebraice est, excitabitur cogitationis Domini, id est, unaeque cogitationum : quidquid Dominus cogitavit, id jam suscitabitur et executioni dabitur.

31. (1) A SUMMO AD SUMMUM, — ab extremitate una ad aliam.

32. VADA (Euphratis) PRAECCUPATA SUNT — a Persis. Nam cum Cyrus Euphratem, qui Babylonem interluit, per fossas a milibus factas alio derivasset, ut per ejus alveum pedes incedere possent, milites partim ea parte qua Euphrates urbem ingreditur, partim ea parte qua egreditur, in urbem inmisit, teste Herodoto, lib. I. Et hoc est quod hic ait Propheta, « a summo ad summum. » Simili modo Tiberis inundatione Roma damnosam, multi olim avertere, urbemque sicam conservare cogitarunt, et etiamnum cogitant, derivando Anienem aliosque fluvios qui in Tiberim influunt, in fossas, quibus per valles alio decurrant. Actum fuit ab Aruntio et Ateio hoc de re in senatu sub Tiberio Cesare; sed illud est in hanc sententiam : « Optima rebus mortaliū consiliū de cursu naturam, quae sua ora fluminibus, succursus atque originem, ita fines dederit ipsum Tiberim : nolle protensus accolis fluvius orbatum minore gloria fluere. » Ita Tacitus lib. I.

ET PALUDES INCENSE SUNT — a Persis, ut incensis caracis, quae transitum militum impediunt, expeditio eis esset via in urbem; aut, ut Sanchez, ut incensis paludibus, quasi elevatis fociibus, via ostenderetur transitibus per Euphratis alveum in urbem : noctu enim capta est Babylō. Porro per *paludes* intellige iuncos et arundines, sicut Vatablus et Pagninus, quae apud Nilum et Euphratem in locis paludinosi crescent in arborum altitudinem; vel certe per *paludes* intellige munitiones aliquas erectas in paludibus.

Nota: Per Euphratem quo superbiebat Balsasar et Babylō, quasi per illum esset inexpugnabilis, per eundem expugnata est. Hic ve-

(1) « Correns obiviam currenti veniet, » etc. Cassores emissi ex aula regia scilicet statu de statu urbis oppugnatae, perturbati sibi invicem occurrunt.

tum est illud : « Unde salus, inde vulnus. » 33. FILIA BABYLONIS QUASI ARCA (male legunt aliqui *area*), TEMPUS TRITURAE EJUS, — *g. d.* Haec tenet Babylō fuit quasi area plena frugibus, domibus, civibus, opibus et spoliis omnium gentium; jam triturbatur, ut omnes hae opes excruciantur, illaeque ipsa spoliatur. Ita Theodoretus, Vatablus et Lyranus. Vel potius, area, id est, *seges* convehenda in aream (ut sit metonymia) est Babylō. Unde sequitur : « Tempus messionis ejus, » scilicet adventus, ut a Persis messoribus demetatur, et bonis omnibus spoliatur : messem enim vocat spoliationem rerum omnium; trituram vero attritionem et afflictionem civium. Sic enim David triturbavit Ammonitas, et « fecit super eos tribulas, et trahas, et ferrata carpenta (haec enim segetes exultantur et triturantur in Palestina, Canariis aliisque locis) transire, » II Reg. XII, 31, quo hic alludit Jeremias, et forte ad litteram ita Persae triturbant Chaldaeos, quia ipsi triturbant Judaeos, Moabitas aliasque gentes, ut ait *Isaia* cap. XXI, 10, et cap. XXV, 10, hoc est, eos acriter vexarunt et afflixerunt. Vocatur ergo hic Babylō area tritura, id est area, in qua quasi in theatro, contenti erant, et capite bonisque mulctandi Chaldaei, ad publicum omnium gentium spectaculum, terrorem et exemplum. Sic area tritura, id est contritionis martyrum, fuit amphitheatrum Romae.

ADHUC RODICUM, ET VENIET TEMPUS MESSIONIS EJUS, — ut per falcem volantem tempus videri Zacharias, cap. V, id est per gladium et arma Persarum demetatur, id est capiatur et incendatur Babylō, deinde triturbetur (prius enim segetes demetantur, quam triturbentur), id est civis ejus occidantur, ac opes excruciantur et diripiuntur.

34. COEDEDIT ME. — Verba sunt octus Judaeorum vel Jerusalem, narratum suas oppressiones a Chaldaeis illatas, quod quasi a bellis sit devorata, et ut vas inane relicta, educeto omni populo in captivitatem. Idem tropologicē facit demon in anima peccatoris quam sibi subjugat, et devastat. Urbs vocatur vas, quia capit cives, uti vas capax est vini; sed uti vas vino exhausto, ita et urbs civibus exhaustis, est quasi dolium vacuum et inane.

ABSORBIT ME — totam, sicut dracones marini, id est, balena; sorbent integras naves. Hinc enim comparatur Pharaō, *Ezech.* XXXI, 3. Pari modo Nabuchodonosor, ut immanis balena, absorbit totam Jerusalem, urbem spolians et incendens, vel abducendo in Babylonem. Sicut enim Pharaō inter rivos Nili, sic Nabuchodonosor inter fluenta Euphratis et Tigris, debebat ut crocodilus, vel ut balena. Unde subdit vers. 36 : « Desertum faciam mare ejus. »

REPLEVIT (Nabuchodonosor) VENTRISUM TEBENTUDINE MEA. — Hebraeus et Septuaginta, *adfecit meis*, id est primo, adolecentibus meis nobilibus, ita Hugo; secundo, me ipsa, quae sum tenere la-

dei cultu enutrita, ita Dionysius; tertio, bonis omnibus meis, puta deliciis et divitiis, rebusque pretiosis quas lenere diligebam; ita Chaldaeus et Theodoretus. Et tunc per ventrem accipe ararium Nabuchodonosoris, item ejus avaritiam; haec enim aurum est avida, aeque ac venter famelicus cibi; sed hic cibo impletur, illa auro satiari nequit, est enim inextinguibilis.

ET EJECIT ME, — id est evomuit me, *g. d.* Postquam omnes meas opes devoravit, domosque incendio absumpsit, ejecit me, id est civis et filios meos, ex terra mea, et in Babylonem abduxit.

35. INIQUITAS ADVERSUM ME, — violentia et clades mihi Sioni et Judaea inique a Babylone illata. ET CARO (interfactorum meorum erit) SUPER BABYLONEM, — ut dignas solvat penas suae tyrannidis. Unde subdit Dominus :

36. EGO ULDISCAR ULTIONEM TUAM, — id est injuriam tibi a Chaldaeis illatam. Est metalepsis; injuria enim uldiscentia vocatur ultio.

DESERTUM FACIAM MARE EJUS, — id est, tum Euphratem, hunc enim alio derivavit Cyrus; ita Lyranus; tum potius « mare, » id est abundantiam hominum et opum, quae videbatur tanta, ut quasi mare exhauriri non posse videretur. Ita Theodoretus et Vatablus.

ET VENAM, — id est, regnum et dominationem ejus in omnes et singulas gentes, ita Theodoretus; vel potius « venam » vocat reconditos ejus thesauros, ita a Castro. Tertio et aptius « venam » vocat, tum vectigalia quae Babyloniis ab omnibus gentibus solvebantur, tum mercimonia; ex hisce enim quasi ex venis manabant juges Babyloniis opes.

37. ET ERIT BABYLON IN TUMULOS (tum lapidum ex ruina domorum; tum arenae), ex sicco Euphratis alveo; ideoque erit) HABITATIO DRACONUM — terrestrium, qui loca deserta incolunt.

38. SIMUL UT LEONES RUGIENT. — Hoc et de Persis victoribus cum Maldonato et Sanchez; et de Chaldaeis victis, accipi potest cum Lyrano, Hugone, a Castro; hi enim audientes Persas Babylonem ingressos, et somno et vino expergefati, comas excutient, ac rugient praee dolore, vel potius praee ira et indignatione; sed sero et frustra : sequentia enim Chaldaeis competunt. Audi Virgilium VII *Aeneid.* graphicē iras et animos leonis describentem :

Pernorum quells in arvis
Sancus ille gravi vocantam vulnere pectus,
Tum denum movet arma leo, gaudetque comantes
Excubites cervice toros, trumque latronis
Inspiciens frangit telum, et fremit ore cruento.

39. IN CALORE PONAM POTUS EORUM. — Est hypallage; id est, in potibus et computationibus Balsasaris et Chaldaeorum ponam calorem eorum, id est faciam ut incalescant, inebrientur, occidantur : convertam eorum convivia in perpetuum ebrietatem, ex qua nunquam expergefiant, sed

dormiant somnum sempiternum, scilicet in morte, sepulcro et inferno. Multi enim Chaldaeorum dormientes et ebrii, alii semisomnes et semisobrii, alii evigilantes et sobrii occisi sunt; itaque omnes a somno temporalis ad somnum perpetuum. Potarum gladio transmissi sunt. Quid enim est somnus, nisi mors brevis? et quid est mors, nisi somnus perpetuus? vide historiam *Daniel.* v. 4 et 30. Idem praedixit *Isaia* cap. XXI, 5; Chaldaei enim deridebant Persas obsidentes, eo quod haberent in urbe res necessarias ad viginti annos, ut illis tolerare possent obsidionem, ait Xenophon lib. VII; unde praesidentes suis viribus et opibus indulgebant genio, et tunc a Cyro oppressi sunt. Ecce, hic computationum est finis, haec sunt sepulchra concupiscentiae et haecchantium.

41. QUOMODO CAPTA EST SISACH? — id est Babylō. Vide dicta cap. XXV, 26. Est epiphonema Prophetae, mirantis Babylōnem esse captam, quae videbatur insuperabilis.

INCLITA UNIVERSE TERRE. — Hebraeus : *Laus et gloria universae terrae*; Syrus vertit : *Quando capta est princeps regnorum, gloria universae terrae; quomodo facta est in stuporem Babylō*? Arabicus Antiochenus : *Quomodo capta est Arysche*, id est praecipua, et caput regnorum? Arabicus Alexandrinus : *Quomodo obsessa est urbs praeiens, gloria universae terrae? quomodo facta est Babylō stupor?*

42. MARE, — grandis exercitus Medorum et Persarum obruit Babylōnem. Arabicus vertit : *Elevatum est mare contra Babylōnem, immensa est in multitudinem fluctuum ejus.*

44. ET VISITABO SUPER BEL (id est super Chaldaeos cultores Beli, ut sit metonymia. Ita Chaldaeus et Lyranus. Secundo et planius, per *Bel* ipsum Beli idolum accipe; hoc enim quotidie devorabat sacrificia plurima cibosque sibi oblatos, *Daniel.* cap. XIV, 2, ac centum talentorum millia thuris, quae quotidie ei adolebantur, teste Herodoto. Item anathemata et donaria, uti vas templi Hierosolymitani. Haec enim in *Beli* templum et cultum intulit Nabuchodonosor, *Daniel.* 1. 2. Unde subdit : ET EJCIAM QUOD ABSORBEAT DE ORE EJUS. — *g. d.* *Bel* haec omnia absorpsit et rapuit, sed Cyrus cogit eum eadem revomere et reddere. Ita Theodoretus et Vatablus. In Hebraeo est elegans paronomasia : *Visitabo Bel in Babel, et ejciam בל בבל bito*, id est devoracionem ejus de ore ejus, et Babel corrueat.

46. VENIET (Babylōnem) IN ANNO (scilicet primo Balsasaris) AUDITIO, — id est rumor belli, quod Medi parant : anno secundo venient ipsi Medi cum iniquitate, id est violentia : tertio anno Babylō ab his expugnabitur, et dominator Cyrus dominatorem Balsasarem occidet. Ita Vatablus et R. David.

Secundo et simplicius, *g. d.* O Judaei! ne molesteat cor vestrum, cum varios Belli Persici contra Chaldaeos audietis rumores (hi enim vocantur « auditio et auditio, » aeque « in anno, et post

annum, » hoc est toto anno, imo post annum trebra et iterata auditio), et propter eos orientur iniquitates, id est seditiones, tumultus, et rapinae, et bella intestina, aliis faventibus Persis, aliis Chaldeis, aliis antiquas inimicitias ulciscantibus; quia cum has turbas et iniquitates videritis, scitote imminere excidium Babylonis, et vestram liberationem. Simile ait Christus de excidio urbis et orbis, *Matth. xxiv, 4.* Ita a Castro. Paulo aliter Sanchez, qui per *iniquitatem* accipit continuatam in hisce belli rumoribus Chaldaeorum contra Iudeos tyrannidem et oppressionem, *q. d.* Ne animos vestros, o Iudei, debilitet et frangat, quod cum uno anno, deinde alio atque alio belli rumor audiatur, nihil tamen Chaldaei de sua in vos iniquitate et severitate priori remittant, maneantque dominatores, donec novus dominator Cyrus succedat. Dies namque brevi veniet quo Babylonem cum suis sculptilibus puniam et evertat.

48. LAUDABUNT COELI. — Id est, angeli caeli laudabunt justam Dei vindictam de Babylone, vel potius, *q. d.* Nova erit mundi facies, ut caeli et terra pro gaudio exsiliare videantur, ob causam tyrannum Babylonium, sub quo omnes gement, quique terram tributis, rapinis, caedibus, excidiis vexabat; quin et caelo ac caelibus erat injurius, arrogando sibi divinos honores, ac idola pro Deo colendo, omnesque ad eorum cultum cogendo. Est hyperbolica prosopopoeia.

50. QUI FUGISTIS GLADIUM. — Loquitur Iudeis, qui fugerant gladium in vastatione, non Jerusalem, ut Vatablus (hi omnes pene jam mortui erant, paucique tantum senes admodum ex ea erant superstites), sed Babylonis, ut jam « procul, » id est post 70 annos, recordentur pristini cultus Domini, et reditus in Jerusalem, de quo a parentibus plurima audierant, et vero a Jeremia et Ezechiele oraculum et promissionem Dei acceperant. Ita Rabanus, Theodoretus, Lyranus et alii.

51. CONFUSI SUMUS. — Est mimesis. Respondent enim Iudei, quasi dicant: Cum recordamur Jerusalem, confundimur, et pudet nos opprobrii, quo afflictos audivimus patres nostros in excidio Hierosolymae, et contumeliae, quam barbari Chaldaei intulerunt templo sancto Domini; atque opprobriorum et blasphemiarum, quas eos petulantur contra Dominum ejusque templum factare, eique insultare saepe audivimus, nimirum Bel esse potentiorum Deo nostro, ac evertisse ejus urbem, gentem et thronum in templo. His respondet Deus se Bel eversurum cum caeteris sculptilibus; Chaldaeos vero ita vulneraturum, ut non gement, sed mugiant instar boum dum mactantur; denique se Babylonem, quae turres et muros in caelum attollere, ideoque munitissima videbatur, vastaturum.

54. VOX CLAMORIS DE BABYLONE, — audiatur. Simile fuit cap. *xlviii, 3.*

55. PERDIDIT EA VOCEN MAGNAM, — id est tur-

bam tumultuantem, et vocibus magnis conclamantem, *q. d.* Faciet Deus ut in Babylonem, ubi iam ob hominum turbam magnus est strepitus et murmur, magnum inducat silentium et solitudo, ex civium occisione et fuga.

ET SONABUNT FLECTUS EORUM, — Babyloniorum cum occidentur ejulatus resonabunt, sicut fluctus aquarum multarum. Ita Maldonatus.

57. INEBRIABO PRINCIPES EJUS, — calice irae meae et extrema clade, ut dormiant somnum mortis aeternum. Alludit rursus ad crapulam Balsasar et Babyloniorum, cum Babylon caperetur. Vido vers. 39.

58. MURUS BABYLONIS ILLE LATISSIMUS SUFFODIENS SUFFODIETUR. — Erant enim muri Babylonis lat 50 cubitos, alti 200; longi adeo, ut per circuitum haberet portas centum. Ita Herodotus, lib. I, Diosdorus, Solinus et alii. Vide dicta *Daniel, v.*

LABORES POPULORUM AD NIHILUM, ET GENTEM IN IGNE ERUNT, — *q. d.* Babylonis insanae substructiones, palatia, arces, templa, muri, horti pensiles, etc., tanto labore totius pene Asiae tot annis exstructa, igne cremabuntur, et in nihilum redigentur. Ita Chaldaeus, Lyranus et alii.

Aliter Vatablus, *q. d.* Fatigabuntur populi et plebs (in extinguendo igne), et lassabuntur, id est non poterunt extinguere ignem, quo flagrabat Babylon (1).

59. CUM SEDECIA, — qui ibat in Babylonem ad Nabuchodonosorem, ut eum salutare ejusque munera offerret, ut eum sibi et captivis Judaee redderet benevolum: contigerunt enim haec anno quarto Sedeciae; ut hic dicitur, quando omnia Hierosolymae cum Chaldaeis erant pacifica. Ita Hebraei in *Seder Olam*, cap. x, ac Latini. Minus recte ergo Septuaginta et Chaldaei vertunt: *Cum abiit a Sedecia*, quasi Sedecias non ierit in Babylonem, sed Saraiam legatum pro se eo miserit. Ex dictis liquet hanc prophetiam contra Babylonem quae habetur cap. *v* et *lx* (quaeque hoc libello descripta a Jeremia tradita est Saraiam, ut eam Iudeis in Babylone captivis legeret, ac deinde in Euphrate submergeret) dictam esse a Jeremia anno 4 Sedeciae, puta 7 annis ante excidium Jerusalem.

SARAIAS AUTEM ERAT PRINCIPES PROPHETAE, — id est orationis et legationis, ut quasi orator peroraret apud Nabuchodonosorem. Sic Aaron vocatur propheta, id est interpret et orator Mosi apud Pharaonem, *Exodi vii, 1.* Rursus « prophetiae, » scilicet illius quam hic nomine totius republicae Judaicae commendavit Jeremias, ut eam in Babylone promulgaret voce, et reipsa perageret. Ita Sanchez. Hebraice est, *principes quietis*; quia in quiete et in somnis olim saepe Deus Pro-

(1) Totum hoc hemistichium versus potestus legitur et *Habac. n, 13*, verbis nonnihil transpositis. Recte monet J. D. Michaelis, non Jeremiam ex Habacu, nec hunc ex nostro corrigendum esse. Imitari enim non est singula verba eodem ordine describere. (Rosenmüller.)

phetis et Sanctis sua revelabat. Aliter Vatablus: *quietis*, inquit, id est ne quis regem quiescentem inturbaret, hic Saraias custodiebat ejus cubiculum, *q. d.* Erat praefectus cubicii regii; vel *quietis*, id est recreationis regis erat praefectus, et sic quod Noster vertit « prophetiae, » a Castro explicat, *q. d.* « Prophetiae, » id est psalmorem et musicam, ut ea regem recrearet. Aliter quoque Maldonatus. Erat, inquit, « princeps prophetiae, » id est primus inter Levitas qui prophetias decantare solebant, aut princeps sacerdotum, ut vocatur cap. seq. 24. Sed dubium est an ille Saraias sit idem cum hoc.

Denique Chaldaeus et Septuaginta pro מִנְחָה *mencha*, id est quietis, legunt מִנְחָה *mincha*, id est munus, *q. d.* Saraias erat munus regis oblatorum, vel a rege distribuendorum praefectus, quem postea in aula regum et principum vocabant comitem vel praefectum sacrarum largitionum. Hic sensus cohaeret cum primo (idem enim erat legatus et munus largitor), qui videtur esse maxime appositus.

61. ET DIXIT JEREMIAS AD SARAIAM: CUM VENERIS IN BABYLONEM, ET VIDERIS, ET LEGERIS ONIA VERBA HEC, — hoc est, videndo et inspicendo legeris verba haec, quae in libro tibi dato scripti de Babylonis excidio, « legeris, » inquam, non Babylonis; hi enim si Babylonis cladem ex te audierint, in te aequae ac in Iudaeos captivos saevirent; sed Joachin et Iudaeis in Babylone detentis; ut lenias eorum dolorem, et captivitatis erumnas spe libertatis iis danda a Cyro, cum ipse Babylonem evertet.

63. PROPHETAS. — Primo, ad consolationem Iudaeorum in Babylone captivorum, ut in spem liberationis erigantur. Ita Theodoretus.

Secundo, ad monitionem Chaldaeorum, qui ex Iudaeis intelligentes meo jussu et oraculo divino hinc de eorum excidio legisse, et lecta projecisse in Euphratem; ut ipsi hanc cladem poenitentia evadant: hinc Jeremias monuit eos anno quarto Sedeciae, id est fere 70 annis antequam hanc cladem eis Deus inferret. Sic ait Micheas, cap. *vii, 10*: « Projiciet in profundum maris omnia peccata nostra, » id est plane ea abolabit, sicut abolebitur quod projicitur in fundum maris. Sic Phoenices, teste Herodoto, lib. I, fœdus insentes in-

ter se de non redeundo in patriam, ferri pondus projecerunt in mare cum gravi execratione, si in patriam redirent prius, quam pondus hoc sponte ex imo ad summum maris prosilieret, « ferream, ait, massam in mare demerserunt, et jurarunt non prius se in Phocœam redituros, quam haec massa e fundo maris emergeret, atque in summa aqua exstaret. » Hoc juramentum et execrationem quasi aeternae durationis firmiter adhibet Horatius in *Epodon*, ode 16:

Sed jurem in haec; simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas.

64. SIC SUBMERGETUR BABYLON, — non tam in Euphratem, quam in mare excidit et calamitatum. Ad hoc caput alludit saepe S. Joannes *Apocal. xviii*, describens excidium novae Babylonis, id est Romae redeuntis ad gentilismum in fine mundi, ac nominatim ad hunc versum alludit vers. 21, dicens: « Et sustulit unus angelus totius lapidem quasi molarem, magnum, et misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylonia civitas illa magna, et ultra jam non invenietur. » Ubi Alcazar per angelum fortem intelligit Jeremiam. Vido ibi dicta.

HUC USQUE VERBA JEREMIAE, — scilicet de Babylone; est enim hic epilogus prophetiae contra Babylonem titulo respondens. cap. *l, 1*: idque quia longior fuit de ea prophetia. Simile fuit in prophetia contra Moab, cap. *xlviii, 47*. Alii tamen volunt absolute hic esse finem totius prophetiae Jeremiae, idque verius et aptius est; sequens enim caput historia est, non prophetia, petita ex lib. *IV Reg. cap. ul.*

Videtur hanc clausulam addidisse Baruch scriba Jeremiae, adeoque collegisse omnes prophetias Jeremiae diverso tempore editas in hoc volumine, neglecto tamen ordine temporis quo sunt editae; quem sane Jeremias servavisset, si singulas suo tempore et ordine scripsisset, ut ex eis unum volumen conficeret. Quocirca Septuaginta et Arabicus Alexandrinus hoc loco immediate ante cap. *lxii*, et ultimum ponunt cap. *lxv* Jeremiae juxta Vulgatam editionem, quod continet prophetiam Jeremiae ad Baruch, et de Baruch, ac deinde ponunt cap. *lxii*, post quod statim subjungunt ipsam prophetiam Baruch, ac post illam Threnos.

CAPUT QUINQUAGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Enarrat historiam cladis Jerusalem, mox Sedeciae, vers. 8; deinde templi, ejusque vasa a Chaldeis avecta, vers. 17; post hæc principes casus, et populum abductum, vers. 24; denique liberationem et exaltationem Joachin, vers. 31.

1. Filius viginti et unius anni erat Sedecias, cum regnare cœpisset: et undecim annis regnavit in Jerusalem, et nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ de Lobna. 2. Et fecit malum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Joakim. 3. Quoniam furor Domini erat in Jerusalem et in Juda, usquequo projecit eos a facie sua: et recessit Sedecias a rege Babylonis. 4. Factum est autem in anno nono regni ejus, in mense decimo, decima mensis: Venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse et omnis exercitus ejus, adversus Jerusalem, et obsederunt eam, et ædificaverunt contra eam munitiones in circuitu. 5. Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedeciae. 6. Mense autem quarto, nona mensis, obtinuit fames civitatem: et non erant alimenta populo terræ. 7. Et dirupta est civitas, et omnes viri bellatores ejus fugerunt, exieruntque de civitate nocte, per viam portæ quæ est inter duos muros, et ducit ad hortum regis (Chaldeis obsidentibus urbem in gyro), et abierunt per viam quæ ducit in eremum. 8. Persecutus est autem Chaldeorum exercitus regem; et apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est juxta Jericho: et omnis comitatus ejus diffugit ab eo. 9. Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath: et locutus est ad eum judicium. 10. Et jugulavit rex Babylonis filios Sedeciae in oculis ejus: sed et omnes principes Juda occidit in Reblatha. 11. Et oculos Sedeciae eruit, et vinxit eum compedibus, et adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, et posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis ejus. 12. In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Jerusalem. 13. Et incendit domum Domini, et domum regis, et omnes domos Jerusalem, et omnem domum magnam igni combussit. 14. Et totam murum Jerusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldeorum, qui erat cum magistro militiæ. 15. De pauperibus autem populi, et de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, et de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, et cæteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiæ. 16. De pauperibus vero terra reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores et agricolas. 17. Columnas quoque aeras, quæ erant in domo Domini, et bases, et mare aeneum, quod erat in domo Domini, confrugerunt Chaldei, et tulerunt omnes eorum in Babylonem. 18. Et lebetes, et creagras, et psalteria, et phialas, et mortaria, et omnia vasa aera, quæ in ministerio fuerant, tulerunt: et 19. hydrias; et thymiamateria, et urceos, et pelves, et candelabra, et mortaria, et cyathos: quotquot aurea, aurea; et quotquot argentea, argentea, tulit magister militiæ: 20. et columnas duas, et mare unum, et vitulos duodecim aereos, qui erant sub basilibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vasorum. 21. De columnis autem, decem et octo cubiti altitudinis erant in columna una, et funiculus duodecim cubitorum circumbat eam: porro grossitudo ejus quatuor digitorum, et intrinsecus cava erat. 22. Et capitella super utramque aera: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: et retiacula, et malogranata super coronam in circuitu, omnia aera. Similiter columna secunda, et malogranata. 23. Et fuerunt malogranata nonaginta sex dependentia: et omnia malogranata centum, retiaculis circum-

dabantur. 24. Et tulit magister militiæ Saraïam sacerdotem primum, et Sophoniam sacerdotem secundum, et tres custodes vestibuli. 25. Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpositus super viros bellatores: et septem viros de his qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate: et scribam principem militum, qui probabat thrones: et sexaginta viros de populo terræ, qui inventi sunt in medio civitatis. 26. Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, et duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha. 27. Et percussit eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha in terra Emath: et translatus est Juda de terra sua. 28. Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: In anno septimo, Judæos tria milia et viginti tres: 29. In anno octavo decimo Nabuchodonosor, de Jerusalem animas octingentas triginta duas: 30. In anno vigesimo tertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ animas Judæorum septingentas quadraginta quinque; omnes ergo animæ, quatuor milia sexcenta. 31. Et factum est in trigesimo septimo anno transmigrationis Joachin regis Juda, duodecimo mense, vigesima quinta mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Joachin regis Juda, et eduxit eum de domo carceris. 32. Et locutus est cum eo bona, et posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone. 33. Et mutavit vestimenta carceris ejus, et comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ; 34. et cibaria ejus, cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis, statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ ejus.

Quæres, an hoc caput sit Jeremiæ? Respondent Theodoretus, Hugo, Rabanus et Lyranus esse: quibus adde translatum esse hoc caput ex lib. IV Reg. cap. ult. in hunc locum: libri enim III et IV Regum auctor est Jeremias, ut ex Procopio, Kimchi et Isidoro docent Sixtus Senensis lib. I Biblioth., et Abulensis, *Quest. IV* in cap. XVII *Judicium*. Inde ergo illud hoc transtulit Baruch scriba et compilerator oraculorum Jeremiæ, idque tum ut ea quæ toto libro contra Jerusalem prophetavit Jeremias, impleta esse ostenderet; tum ut viam sterneret ad lamentationes sequentes. Unde Baruch quedam addidit ex se, scilicet gesta post mortem Jeremiæ, et exaltationem Joachin, factam post mortem Nabuchodonosoris sub Evilmerodach. Certum est hoc caput esse canonicam Scripturam.

1. FILIA JEREMIAE. — non hujus Prophete: hic enim erat de Anathoth, fuitque cælebs, sed alterius oriundi ex Lobna.

12. DECIMA MENSIS. — Dices: IV Reg. XXV, 8, dicitur septima die venisse Nabuzardan. Respondeo: Septima die discessit ex Reblatha, in qua debebat Nabuchodonosor, et decima die (tridui enim est iter) pervenit in Jerusalem.

21. DECEM ET OCTO CUBITI ALTITUDINIS ERANT IN COLUMNA UNA. — Dices: II Paral. cap. III, 15, dicuntur hæc columnæ habuisse 35 cubitos altitudinis. Respondeo: Utriusque columnæ tota altitudo simul juncta erat 36 cubitorum: ergo unius altitudo erat 18 cubitorum: his enim 18 faciunt 36; in libro tamen Paralip. assignantur non 36, sed 35 cubiti, quia medius cubitus in quaque columna abscondebatur in ejus capitulo.

Dices secundo: Hic dicuntur fuisse in quaque columna malogranata 96, sed III Reg. VIII, 20, di-

cuntur fuisse ducenta, id est centum in quaque. Respondeo: Centum erant, sed 96 tantum videbantur: corpus enim sphericum videri undique non potest uno obtutu, quatuor ergo latebant. Ita Vatablus et Lyranus.

ET FUNICULUS. — q. d. Circumferentia columnarum, quam funiculo, aut, ut hebraice est, filo dimetri solemus, erat duodecim cubitorum.

28. IN ANNO SEPTIMO. — Nabuchodonosor, qui fuit undecimus et ultimus Joakim: tunc enim occiso Joakim, abduxit in Babylonem tria milia Judæorum, ut hic dicitur, et inter eos Ezechielem. Ita Josephus, lib. X *Antiq.* VII. Anno vero 18 regni sui, qui fuit undecimus et ultimus Sedeciae, Nabuchodonosor cepit Jerusalem, et transtulit Judæos 832. Ex hoc Jeremie loco, patet nullam captivitatem fuisse anno 4 Joakim, qui fuit primus Nabuchodonosoris, ut volunt R. Saadias et Maldonatus in *Daniel*. 1; alioqui enim eam, æque ac alias recensisset hic Jeremias; aut certe exiguum fuisse, scilicet Daniælem et paucos alios abductos esse. Vide dicta *Daniel*, 1, 1.

30. IN ANNO VIGESIMO TERTIO TRANSTULIT, etc., SEPTINGENTAS QUADRAGINTA QUINQUE. — scilicet ex *Egypto*, ea perdomita, transtulit reliquias Judæorum quæ eo confugerant in Babylonem: Ita alii. Verum *Egyptum* perdomuit Nabuchodonosor anno regni sui non 23, sed 35, ut patet ibi *Ezech.* XXIX, 17. Dico ergo Nabuchodonosorem hoc anno 23, subegisse Ammonitas et Moabitas, ac deinde rursus racemasse Judæos vicinos tam in *Judæa* residentes, quam profugos ad *Ammon* et *Moab*, atque eos qui duabus prioribus captivitatibus supersites remanserant, abduxisse numero 745. Ita Lyranus et Dionysius. Annus hic 23 fuit quintus ab *eversione* urbis et templi.

31. VIGESIMA QUINTA MENSIS. — Dices : Lib. IV *Regum*, cap. xxv, 27, dicitur id factum 27 die mensis.

Respondet: Evilmerodach id statuit et cepit facere die 25, sed perfecit et complevit die 27 mensis. Ita Vatablus. Puta 25 die Joachinum exemi vinculis et carcere, 27, exaltavit eum supra alios reges. Ita Sanchez. Tradit vel fabulatur R. David die 25 mortuum fuisse Nabuchodonosorem, die 26 sepultum, et Evilmerodach oductum e carcere quo tenebatur, quia regnum affectabat : die vero 27 eum regem esse constitutum, tumque eum pariter Joachin e carcere eduxisse et exaltasse, eo quod in carcere eo familiariter usus esset.

Alii fabulantur Evilmerodach timuisse ne Nabuchodonosor a morte ad vitam rediret, sicuti paulo ante a forma bestiali ad humanam redierat; expectasset ergo tertium diem a morte, puta 27, quo sepulto patre jam securus regnum adit. Alii fingunt Evilmerodach ex consilio Joachin patris cadaver in trecentas partes dissexisse, easque totidem vulturibus devorandas objecisse, ne crederetur pater rursus victurus, et in regnum rediturus, uti dixi *Isaie* xiv, 16. Nota hic Joachin in carcere fuisse 37 annis, id est toto tempore quo regnavit Nabuchodonosor : eo mortuo eduxit eum Evilmerodach, cum Joachin jam esset 33 annorum. Nam cum esset 18 annorum, abductus est, et in carcere conclusus. Porro eduxit et exaltavit eum Evilmerodach, vel quia pater ejus moriens, et tyrannidis suae ac superbiae penitens, uti innuitur *Daniel*, v, 34, ita ei preceperat; vel quia in carcere moribus et alloquio ejus delectatus, amicitiam eum eo contraxerat.

32. ET POSUIT THRONUM EJUS SUPER THRONOS REGUM, — quos tum pompae causa, tum ne rebellarent, in aula asseclas habebat, uti etiamnum reges aule asseclas habent duces et principes. Aut certe hi reges fuerunt ii quos devicerat, et carceri cum Joachin incluserat, uti rex Tyri, rex Aegypti, rex Edom, Ammon, Moab, etc.

Denique nota hic *primo*, Jeremiam paulo ante expugnationem urbis, secreto et templo extulisse arcam Testamenti et altare thymiamatis (et candelabrum et mensam panum propositionis, inquit Torriellus; nam nullus horum fit mentio in *spoliis captis a Chaldeis*), eaque occulasse in

loco aliquo subterraneo, ac postea ea transtulisse in montem Nebo, uti dicitur II *Machab.* ii, 4. Vide dicta *Exodi* xxv, 10.

Secundo, ea quae hoc cap. a vers. 30 et deinceps scribuntur, contigisse post mortem Jeremiae, ac proinde non ab ipso, sed a Baruch vel ab Esdra esse scripta et addita. Reliqua hujus cap. explicanda sunt IV *Reg.* cap. ult.; eo enim pertinent :

Hic finis Joachin factorum, hic exitus illum
Sorte talis, Sedeciae haec feta, haec funera Juda,
Hae Solymorum extrema dies : fuit illius, et ingens
Gloria Abrahamidum, Isaacidumque decus?

Quam vere dixit theodidactos noster Thomas, lib. I *De Imitat. Christi*, cap. i : « Vanitas vanitatum, et omnia vanitas, praeter amare Deum, et illi soli servire. Ista est summa sapientia : per contemptum mundi, tendere ad caelestia regna. Vanitas igitur est, divitias perituras quaerere, et in illis sperare. Vanitas quoque est, honores ambire, et in altum se extollere. Vanitas est, carnis desideria sequi; et illud desiderare, unde postmodum graviter oportet puniri. Vanitas est, longam vitam optare, et de bona vita parum curare. Vanitas est, presentem vitam solum attendere, et quae futura sunt non praevidere. Vanitas est, diligere quod cum omni celeritate transit; et illuc non festinare, ubi sempiternum gaudium manet. » Vanitas est, hortos, palatia et urbes brevi ruituras aedificare; et de domo in caelis aedificanda non cogitare. Vanitas est, aurum et argentum, hoc est terram rubeam et albam, congerere; et caelestes immortalesque opes negligere. Vanum est, et nimis vanum, filiis aut nepotibus ditandis in insudare, ut periculum gehennae semper ardentis tibi ipsi accersas, ac vitam sempiternam amittas. O vanitas! o vanitatum vanitas! O vani, o stolidi filii Aedae! ut quid, ut quid, ut quid diligitis vanitatem, vanissimam et merissimam vanitatem, et quaeritis mendacium? O Veritas, o felicitas, o aeternitas! quam raro versaris in mentibus hominum! quam pauci te cogitant, nulli penetrant! quia impenetrabilis es.

ÆTERNITATEM COGITA, et c.

ÆTERNA CONGERE. ÆTERNA CONSTRUE.

Quam arcta via quae ducit ad vitam! quam pauci inveniunt eam!

GESTORUMQUE JEREMIAE

SYNOPSIS ET GEMMAE.

I. Audi Jeremia, audi sacerdos audi propheta Domini. Priusquam te formarem in utero, novi te : et antequam exires de vulva, sanctificavi te, et prophetam in gentibus dedi te.

A, a, a, Domine Deus : ecce nescio loqui, quia puer ego sum.

Ego dedi te in civitatem munitam, et in columnam ferream, et in murum areum, super omnem terram.

Quid tu vides, Jeremia? Virgam vigilantem ego video. Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo et faciam illud.

Quid tu vides? Ollam succensam ego video, et faciem ejus a facie aquilonis.

Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terrae.

h. Sanctus Israel Domino, primitivae frugum ejus.

Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt?

Obstusescite, coeli, super hoc : et portae ejus, desolamini vehementer.

Duo enim mala fecit populus meus : me dereliquerunt fontem aquae vivae, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas.

Scito, et vide, quia malum et amarum est reliquissse te Dominum Deum tuum.

A saeculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, et dixisti : Non serviam.

III. Fornicata es cum amatoribus multis : tamen revertere ad me, dicit Dominus : saltem amodo voca me : Mater meus, dux virginitalis mee tu es.

Praeviatricatrix Juda, et aversatrix Israel, mœchata es cum lapide et ligno.

Reverte, et dabo vobis pastores juxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.

In tempore illo vocabuntur Jerusalem solum Domini, et congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Domini.

Quomodo ponam te in filios, et tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem preclaram excrevitum gentium?

Convertimini filii revertentes, et sanabo aversiones vestras.

IV. Si abstuleris offendicula tua a facie mea, non commoveberis.

Et jurabis : Vivit Dominus in veritate, et in iudicio, et in justitia.

Novate vobis novale : circumcidimini Domino, et auferite praeputia cordium vestrorum.

Clamabit : Ascendit leo de cubili suo, et praedo gentium se levavit.

Ecce quasi nubes ascendet, et quasi tempestas currus ejus : velociore aquilis equi illius : vae nobis, quoniam vastati sumus.

Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me : contritio super contritionem vocata est : vastata est omnis terra.

Quia sapientes sunt ut faciant mala ; bene autem tacere nescierunt.

Vocem quasi parturientis audivi, angustias ut puerperae.

Vox filiae Sion intermorientis, expandentisque manus suas : vae mihi, quia detexit anima mea propter interfectos.

V. Circuite vias Jerusalem, et quaerite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem iudicium, et propitius ero ei.

Ideirco percussit eos leo de sylvâ : lupus ad vesperam vastavit eos : pardus vigilans super civitates eorum.

Stupor et mirabilia facta sunt in terra : prophetae prophetabant mendacium, et sacerdotes applaudabant manibus suis, et populus meus dilexit talia.

VI. Haec est civitas visitationis et vindictae, quia omnis calumnia inventa est in medio ejus.

Ideirco furore Domini plenus sum, laboravi sustinens.

A minore usque ad majorem omnes avaritia student : Propheta et sacerdos faciunt dolum, dicentes : Pax, pax, et non erat pax.

Probatores dedi te in populo meo robustum : et probabis viam eorum. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.

VII. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes : Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.